

naslanja na tradiciju radikalne desnice. Sukob između kapitalizma i socijalizma u Evropi pomera se na sukob između etnokratskog liberalizma i globalizacije.

Slom zapadnoevropskog identiteta, koji se dugo održavao na strahu od komunističke pretnje podstakao je jačanje regionalizma i nacionalizma (Flamanski blok u Belgiji, Severna liga u Italiji itd.). Okretanje nacionalizmu nije bilo samo golo vraćanje prošlosti nego i dublja potraga za novim identitetom. U Zapadnoj Evropi iščezavanje komunističke pretnje podstaklo je regionalizam, a u bivšim socijalističkim zemljama tekao je sličan proces zamene komunističkog nacionalističkog identitetom. Na Balkanu to se odvijalo mnogo dramatičnije jer je sa komunističkim ideološkim trebalo odbaciti i državni jugoslovenski identitet, a secesiju preimenovati u nacionalno oslobođenje. U spletu ovih okolnosti izvesna mera fašizacije ocenjena je kao funkcionalna u procesu osamostaljenja, a u toku građanskog rata (koji je opet preimenovan u oslobodilački, odbrambeni ili domovinski) fašisti su od izdajnika postali deo patriotskih snaga.

Na Balkanu od 1990-ih fašizam se oblikovao i normalizovao u opštem okviru šovinističkog romanitičarskog veličanja vlastite tobože ugrožene nacije, uz žestoku kritiku kosmopolitskih struja koje iznutra razaraju prirodnu zajednicu krvi i tla. U zavisnosti od opštih političkih prilika, konkretnog neprijatelja i idejnopolitičke klime u Evropi, fašizam trajno ili privremeno odbacuje neke sadržaje iz vlastite klasične verzije i prima druge najčešće pomodne idejne prime. Iz rečenog sledi da se fašizam u Jugoslaviji od 1990ih ne prepoznaje po antiliberalizmu, antisemitizmu (sadržaji koji se taktički izostavljaju) niti antikomunizmu (koji je u svojoj "pećinskoj" verziji sasvim nespecifičan), nego po romantičarskom, šovinističkom genocidnom separatizmu. Najviši izvor legitimnosti agresivnog genocida je tobožnja ugroženost nacije. Nema šovinizma koji se ne pravda odbranom i zaštitom vlastite nacije. Manipulativna formula o legitimnom pravu na odbranu među slojevima zahvaćenim krizom nekontrolisano se širi, pri čemu se, naravno, gubi svaka razlika između nužne odbrane i agresije.

Diferencirana i istorična ocena domaćeg fašizma mora razlikovati njegove tri komponente: 1. oživljavanje i normalizacija nacionalizma naročito ispoljeno u bivšim socijalističkim režimima i traganje za novim identitetom u sklopu globalne izmene epohalne svesti nakon nestanka hladnog rata; 2. uvek prisutni vekovima oblikovani šovinistički potencijal koji pretežno počiva na okoštanim tradicionalnim predrasudama o stalno prisutnoj zaveri protiv vlastite nacije; 3. operativno oživljavanje ovog potencijala i pragmatična manipulacija njime od strane vladajućih grupa. Podrobnija istraživanja mogla bi pokazati različiti udeo navedenih činilaca u pojedinim sredinama i različitu razornu snagu njihovog podudaranja. Sve dok je trajao građanski rat, praćen mobilizatorskom propagandom, nije se moglo aktuelizovati pitanje o odgovornosti pravih uzročnika sukoba i pratećeg fašistoidnog genocida. A to je bila krajnje nepromišljena, neodgovorna, hazardna, karijeristička i uskogrudna politika vrhova najvećih bivših republika, a sadašnjih država. Premda lišena poluga vlasti nacionalistička inteligencija takođe nije lišena odgovornosti. Odgovornost vladajućih ne smanjuje okolnost što nisu mogle uvek kontrolisati fašistoidne ekstremiste, niti to što su se sa njima povremeno sukobljavale. Bilo bi pogrešno osuđivati paravojne fašističke grupe za genocid, a prećutkivati vlastodršce koji su imali imaju monopol nad propagandom i državnom prinudom. To bi bio privid iste vrste kao kada bi se Drugi svetski rat objašnjavao Hitlerovim somnambulizmom.